

Олег Хороновський,
кандидат юридичних наук,
здобувач відділу аспірантури і докторантури
Національної академії Служби безпеки України
ORCID: 0000-0001-9448-1180

DOI 10.32782/2306-9082/2023-50-9

УДК 343.9

Стан захищеності економічних інтересів держави у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності

Сучасна правова політика України у сфері протидії злочинності знаходиться у стані кардинальних перетворень та реформ, які покликані максимально забезпечити економічну безпеку України та наблизити її до інтеграції з ЄС. Проте, в силу об'єктивних та суб'єктивних прорахунків під час проведення масштабних реформ, війни російської федерації проти України, напруги на міжнародно-політичній арені, різкого посилення загроз терористичних атак, спостерігається значна інтенсифікація кримінальних процесів та набуття злочинністю нової системної якості. Організована злочинність, однією з найнебезпечніших форм якої є транснаціональна організована злочинність, стає сьогодні суттєвим фактором посилення соціальної напруги і дестабілізації суспільних відносин в сфері економіки, перешкоджає її оздоровленню, гальмує реалізацію економічних інтересів держави. Тому на даному етапі постає надважливе

завдання, яке полягає у забезпеченні такого стану захищеності економічних інтересів держави, який в повній мірі сприяв би розвитку держави в сучасних реаліях.

Аналіз положень Указу Президента України від 14.09.2020 № 392/2020, яким затверджено рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» свідчить, що забезпечення національних інтересів є пріоритетом державної політики у сфері національної безпеки [1].

У юридичній літературі проблематиці транснаціональної організованої злочинності присвячено чимало наукових праць. В різні роки дослідженнями цих питань займалися такі вчені, як М.Г. Вербенський, О.М. Бандурка, В.В. Голіна, О.М. Джу́жа, О.Ф. Долженков, В.М. Дрьомін, Г.П. Жаровська, А.П. Закалюка, Н.А. Зелінська, О.В. Козаченко,

В.П. Корж, Г.П. Пожидаєв, І.В. Пшеничний, Е.В. Расюк, Є.Д. Скулиш, Є.Л. Стрельцов, М.І. Хавронюк та інші. Роботи зазначених учених мають велике значення для юридичної науки в сфері дослідження сутності та змісту транснаціональної злочинності. В той же час, слід зазначити, що до цього часу так і не вироблено ні загальнови-знаного розуміння економічних інтересів держави, ні чітко не визначено їх місця у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності.

На сучасному етапі у науковому доробку фактично немає спеціальних досліджень, які розглядають саме економічні інтереси держави у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності. Наявні наукові праці, як правило, стосуються лише питань впливу транснаціональної організованої злочинності на економічну безпеку держави.

Таким чином, метою статті є дослідження сутності категорії «економічні інтереси держави» та визначення стану їх захищеності у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності.

В науковій літературі економічні інтереси держави розглядаються як сукупність об'єктивних економічних потреб незалежної країни, задоволення яких забезпечує ефективне функціонування та сталий розвиток її економічної системи, а через неї й економіки [2, с. 21].

Разом з тим, слід зазначити, що в українському законодавстві відсутнє будь-яке трактування категорії «економічні інтереси держави». На нашу думку, така ситуація може нести значну загрозу економічній безпеці України, оскільки державні посадовці різних рівнів можуть виправдовувати будь-які свої дії, пояснюючи це тим, що вони повністю відповідають економічним інтересам держави. Погоджуємось з позицією, що для створення цілісної системи економічних інтересів

держави та їх ефективного функціонування насамперед необхідно: створити відповідну нормативну базу, проводити моніторинг економічних інтересів держави та їх моделювання, створити банк даних щодо цих інтересів, забезпечити їх баланс та гармонійне поєднання [3, с. 47].

Тепер зупинимось на ідентифікації конкретних економічних інтересів держави та їх протидії транснаціональній організованій злочинності.

Концепція національної безпеки України, яка діяла до прийняття Закону «Про основи національної безпеки», до пріоритетних національних інтересів в економічній сфері відносила лише «створення самодостатньої соціально орієнтованої ринкової економіки» [4].

Закон України «Про основи національної безпеки» формував кілька позицій національних інтересів, які можна віднести до економічних, зокрема:

- забезпечення умов для сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки;
- прискорення прогресивних структурних та інституціональних змін в економіці, поліпшення інвестиційного клімату, підвищення ефективності інвестиційних процесів;
- стимулювання випереджувального розвитку наукоємних високотехнологічних виробництв;
- вдосконалення антимонопольної політики;
- подолання «тінізації» економіки через реформування податкової системи, оздоровлення фінансово-кредитної сфери та припинення відпливу капіталів за кордон, зменшення позабанківського обігу грошової маси [5].

В свою чергу, новий Закон України «Про національну безпеку України» на відмінно від попереднього закону ідентифікує тільки фундаментальні інтереси України, а саме:

1) державний суверенітет і територіальна цілісність, демократичний конституційний лад, недопущення втручання у внутрішні справи України;

2) сталий розвиток національної економіки, громадянського суспільства і держави для забезпечення зростання рівня та якості життя населення;

3) інтеграція України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами.

Таким чином, можемо констатувати, що серед економічних інтересів держави, визначених Законом, є сталий розвиток національної економіки та інтеграція України в європейський економічний простір.

В науковому доробку також відсутній будь-який консенсус серед науковців з питань ідентифікації економічних інтересів держави. Так, наприклад, одні науковці визначають 42 економічних інтереси держави [6], інші – 20 [3]. Цікава, на наш погляд, є думка Шлемка В.Т. та Бінька І.Ф. щодо визначення найважливіших економічних інтересів держави, до яких ними віднесено наступні:

- створення надійної системи економічної безпеки України, забезпечення можливості самостійного, прогресивного соціально-економічного розвитку;

- забезпечення ефективного розвитку національної промисловості;

- істотне зменшення енергомісткості і матеріаломісткості внутрішнього валового продукту;

- здійснення кардинальної модернізації виробництва та розвиток його наукомістких галузей;

- створення замкнених циклів виробництва стратегічно важливої продукції;

- забезпечення альтернативних джерел надходження нафти і газу;

- створення потужного воєнно-промислового комплексу, зокрема ракетно-космічної галузі;

- збереження та розвиток інтелектуального та науково-технічного потенціалів України;

- здійснення політики енерго-і ресурсозбереження;

- здійснення прогресивних економічних перетворень на базі власної моделі реформ;

- здійснення широкого комплексу інституційних змін із метою динамічного розвитку національної економіки;

- здійснення реформи податкової системи, посилення стимулюючого впливу податків на розвиток виробництва;

- проведення земельної реформи, підтримка фермерських господарств;

- здійснення реформи агропромислового комплексу, відродження села;

- вирішення державою соціальних проблем;

- проведення рішучої боротьби з «тіньовою» економікою;

- створення соціально-однорідного середовища в усіх регіонах держави, усунення дисбалансу в їхньому соціально-економічному розвитку;

- побудова економічних відносин із іншими країнами на засадах рівноправності та взаємовигідності;

- забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції; вдосконалення товарної структури експорту та імпорту;

- ефективно використання Україною свого вигідного географічного положення для здійснення міжнародного транзиту тощо [3, с. 44-46].

Звернемо увагу, що у запропонованих вище економічних інтересах держави немає жодних згадок щодо транснаціональної організованої злочинності. В той же час, вважаємо, що

даний вид злочинності має прямий чи опосередкований вплив на реалізацію кожного із зазначених інтересів.

Щодо конкретизації економічних інтересів держави у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності, існує позиція щодо віднесення до них наступних:

- недопущення втручання транснаціональних організованих злочинних угруповань у процеси створення конкурентоспроможної, соціально-прямованої та потужної економіки;

- ефективна боротьба з сектором «тіньової» економіки, який використовується та розвивається транснаціональними організованими злочинними угрупованнями;

- створення надійної системи економічної безпеки України, яка дозволить в повній мірі протидіяти транснаціональній організованій злочинності;

- локалізація та недопущення витоку капіталів закордон, пов'язаних з діяльністю транснаціональних організованих злочинних угруповань;

- впровадження дієвих механізмів виявлення, арешту та подальшої конфіскації в дохід держави злочинних доходів транснаціональних організованих злочинних угруповань;

- забезпечення високого рівня міжнародної репутації у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності;

- створення сприятливого бізнес-клімату, який дераціоналізує функціонування транснаціональних організованих злочинних угруповань на шкоду економічним інтересам держави;

- забезпечення необхідних умов для надходження іноземних інвестицій в економіку держави [7, с. 80].

Зазначимо, що захищеність економічних інтересів держави у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності дуже тісно пов'язана із забезпеченням економічної безпеки держави у цій сфері. Остання є станом,

при якому економічні інтереси держави у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності захищені від реальних і потенційних загроз функціонування транснаціональних організованих злочинних угруповань.

Проаналізувавши положення Указу Президента України «Про Стратегію національної безпеки України» від 14.09.2020 № 392/2020, ми дійшли висновку, що стан економічної безпеки залишається складним внаслідок дії низки викликів та загроз, зокрема:

- поширення коронавірусної хвороби (COVID-19);

- зростання викликів трансатлантичній та європейській єдності, що може спричинити ескалацію наявних і виникнення нових конфліктів. Ситуацією намагається скористатися російська федерація, яка продовжує збройну агресію проти України;

- росія використовує Чорноморсько-Каспійський регіон, окупований Крим як «міст» на Балкани, у Середземномор'я, на Близький Схід і у Північну Африку. Для зміцнення позицій у Європі російська федерація застосовує енергетичну та інформаційну «зброю», намагається впливати на внутрішньополітичну ситуацію у європейських державах, підживлює тривалі конфлікти, збільшує військову присутність у східній Європі;

- для відновлення свого впливу в Україні російська федерація, продовжуючи гібридну війну, системно застосовує політичні, економічні, інформаційно-психологічні, кібер- і воєнні засоби. Посилюються угруповання збройних сил російської федерації та їх наступальний потенціал, регулярно проводяться масштабні військові навчання поблизу державного кордону України, що свідчить про збереження загрози військового вторгнення. Зростає мілітаризація територій тимчасово окупованої Автономної Республіки Крим та міста Севастополя. Зберігається загроза з боку російської

федерації вільному судноплавству у Чорному та Азовському морях, Керченській протоці;

- російська окупаційна адміністрація та збройні формування російської федерації на тимчасово окупованих територіях Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, в окремих районах Донецької та Луганської областей України грубо порушують права й свободи людини і громадянина, їх діяльність загрожує безпеці України, інших держав Балто-Чорноморського регіону;

- спеціальні служби іноземних держав, насамперед російської федерації, продовжують розвідувально-підприємну діяльність проти України, намагаються підживлювати сепаратистські настрої, використовують організовані злочинні угруповання і корумпованих посадових осіб, прагнуть зміцнити інфраструктуру впливу;

- непослідовність та незавершеність реформ і корупція перешкоджають виведенню української економіки з депресивного стану, унеможливають її стале і динамічне зростання, підвищують уразливість до загроз, підживлюють кримінальне середовище;

- недостатній захист права власності, повільний розвиток ринкових відносин у ключових сферах, у тому числі в користуванні землею і надрами, значна роль державного сектору в економіці, недосконалість та фрагментарність законодавства стримують економічне зростання, залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій;

- недостатній захист права власності, повільний розвиток ринкових відносин у ключових сферах, у тому числі в користуванні землею і надрами, значна роль державного сектору в економіці, недосконалість та фрагментарність законодавства стримують економічне зростання, залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій;

- недостатній рівень конкуренції та панування монополій, зокрема

в енергетичній сфері та інфраструктурі, низька енергоефективність зменшують конкурентоспроможність України, загрожують добробуту її громадян [1].

З метою встановлення стану економічної безпеки держави у Національній академії наук України було організовано соціологічне дослідження в рамках реалізації проекту «Економічна безпека: концептуальне визначення та механізм забезпечення». Серед експертів, які брали участь в опитуванні: 3 академіки, 1 член-кореспондент, 35 докторів економічних наук, 21 кандидат економічних наук, 10 осіб з вищою освітою, які за родом своєї діяльності причетні до проблем економічної політики. В рамках експертного опитування було запропоновано визначитися зі станом забезпечення економічної безпеки, пріоритетністю економічних інтересів держави та переліком сфер, які найбільше впливають на формування загроз економічної безпеки. Майже дві третини експертів вважають стан економічної безпеки незадовільним, з них 8% зазначають, що він є повністю незадовільним [8].

Щодо покращення стану захищеності економічних інтересів держави, варто зазначити, що вказаний напрямок державної політики, особливо в період воєнного стану, є мабуть одним з найголовніших, про що свідчать законодавчі ініціативи органів державної влади.

Так, наприклад, правильним, на наш погляд, з точки зору покращення захищеності економічних інтересів держави, є проект Закону України № 7277 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань участі юридичних осіб, зареєстрованих на території держави-агресора та/або кінцевими-бенефіціарними власниками яких є громадяни держави-агресора та громадян держави-агресора у юридичних особах, що зареєстровані за законодавством

України», рекомендований Верховній Раді України Комітетом з питань економічного розвитку.

Зазначений законопроект передбачає можливість виключення із товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю учасника такого товариства, якщо він є громадянином держави-агресора або юридичною особою, що зареєстрована на такій державі чи є кінцевим бенефіціарним власником.

Крім того, законопроект встановлює, що на період дії воєнного стану вищезазначені учасники товариства, а також акціонери-власники простих акцій та акціонери-власники привілейованих акцій акціонерного товариства мають обмежені права, а також забороняється відчужувати належну їм частку у статутному капіталі товариства або належні їм акції [9].

На наше переконання, прийняття цього проекту Закону сприятиме посиленню захищеності економічних інтересів України шляхом недопущення створення ворогом розвідувальних позицій та центрів впливу в економічній сфері.

Підсумовуючи, зробимо висновок, що економічні інтереси держави у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності залежать від багатьох об'єктивних та суб'єктивних чинників: економічних, політичних, соціальних, міжнародних тощо та є невід'ємною складовою забезпечення економічної безпеки України, мета реалізації яких полягає в підтриманні

такого стану економічної сфери держави, який характеризується збалансованістю, стійкістю до негативних чинників (загроз), пов'язаних з діяльністю транснаціональних організованих злочинних угруповань, здатністю цієї сфери забезпечувати ефективне функціонування економіки держави і економічне зростання. Зазначимо, що поточний стан захищеності економічних інтересів держави у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності є не в повній мірі задовільний через надмірну політизацію економіки, недосконалість чинного законодавства, брак досвіду у вказаній сфері та ряд інших об'єктивних і суб'єктивних факторів. Водночас, варто констатувати, що економічні інтереси держави у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності є невід'ємною складовою забезпечення економічної безпеки України. Їх реалізація та захищеність, враховуючи масштаби діяльності та вплив транснаціональної організованої злочинності на економічні та політичні процеси в Україні, має стати пріоритетним напрямком державної політики.

Подальшими перспективними дослідженнями можуть бути економічні інтереси держави у сфері протидії діяльності транснаціональних організованих злочинних угруповань в економічних сферах вузької спеціалізації, зокрема в банківській системі, на ринках цінних паперів, віртуальних активів, небанківських фінансових послуг тощо.

Список використаних джерел

1. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005525-20#Text> (дата звернення 07.06.2023).
2. Єрмошенко М. М. Національні економічні інтереси : реалізація і захист. *Актуальні проблеми економіки*. 2001. № 1-2. С. 18–24.
3. Шлемко В. Т., Бінько І. Ф. Економічна безпека України: сутність і напрями забезпечення : монографія. Київ : НІСД, 1997. 144 с.
4. Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України : Постанова ВРУ від 16.01.1997 № 3/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 07.06.2023).

5. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 № 964. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> (дата звернення 07.06.2023).

6. Мунтіян В. І. Економічна безпека України : монографія. Київ : Вид-во КВІЦ, 1999. 462 с.

7. Хороновський О. І. Поняття та детермінація економічних інтересів держави у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності. *Правова позиція*. 2021. № 1 (30). С. 78–82.

8. Економічна безпека: концептуальне бачення та механізм забезпечення : веб-сайт. URL: www.dffd.gov.ua/download/book/GumSotsEk/33 (дата звернення 07.06.2023).

9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань участі юридичних осіб, зареєстрованих на території держави-агресора та/або кінцевими бенефіціарними власниками яких є громадяни держави-агресора та громадяни держави-агресора у юридичних особах, що зареєстровані за законодавством України : проект Закону України від 12.04.2022 № 7277. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39403> (дата звернення 30.03.2023).

Хороновський О. І. Стан захищеності економічних інтересів держави у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності

Стаття присвячена дослідженню сутності економічних інтересів держави у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності та стану їх захищеності в сучасних умовах. Зазначено, що захищеність економічних інтересів держави у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності дуже тісно пов'язана із забезпеченням економічної безпеки держави у цій сфері. Остання є станом, при якому економічні інтереси держави у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності захищені від загроз функціонування транснаціональних організованих злочинних угруповань. Зроблено висновок, що економічні інтереси держави у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності залежать від багатьох об'єктивних та суб'єктивних чинників: економічних, політичних, соціальних, міжнародних тощо та є невід'ємною складовою забезпечення економічної безпеки України, мета реалізації яких полягає в підтриманні такого стану економічної сфери держави, який характеризується збалансованістю, стійкістю до негативних чинників (загроз), пов'язаних з діяльністю транснаціональних організованих злочинних угруповань, здатністю цієї сфери забезпечувати ефективне функціонування економіки держави і економічне зростання. Визначено, що поточний стан захищеності економічних інтересів держави у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності є не в повній мірі задовільний через надмірну політизацію економіки, недосконалість чинного законодавства, брак досвіду у вказаній сфері та ряд інших об'єктивних і суб'єктивних факторів. Водночас, зазначено, що економічні інтереси держави у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності є невід'ємною складовою забезпечення економічної безпеки України. Їх реалізація та захищеність, враховуючи масштаби діяльності та вплив транснаціональної організованої злочинності на економічні та політичні процеси в Україні, має стати пріоритетним напрямком державної політики.

Ключові слова: економічні інтереси держави, економічна безпека, транснаціональна організована злочинність, протидія, загроза, транснаціональні організовані злочинні угруповання, стан захищеності.

Khoronovsky O. The state of protection of the state's economic interests in the field of combating transnational organized crime

The article is devoted to the study of the essence of the economic interests of the state in the field of combating transnational organized crime and the state of their protection in modern conditions. It is noted that the protection of the state's economic interests in the field of combating transnational organized crime is closely related to the provision of the

state's economic security in this field. The latter is a state in which the economic interests of the state in the field of combating transnational organized crime are protected from the threats of the functioning of transnational organized criminal groups. It was concluded that the economic interests of the state in the field of combating transnational organized crime depend on many objective and subjective factors: economic, political, social, international, etc. and are an integral component of ensuring the economic security of Ukraine, the purpose of which is to support such a state of the state's economic sphere, which is characterized by balance, resistance to negative factors (threats) associated with the activities of transnational organized criminal groups, the ability of this sphere to ensure the effective functioning of the state's economy and economic growth. It was determined that the current state of protection of the economic interests of the state in the field of combating transnational organized crime is not fully satisfactory due to excessive politicization of the economy, imperfection of the current legislation, lack of experience in the specified field and a number of other objective and subjective factors. At the same time, it is stated that the economic interests of the state in the field of combating transnational organized crime are an integral component of ensuring the economic security of Ukraine. Their implementation and security, taking into account the scope of activities and the impact of transnational organized crime on economic and political processes in Ukraine, should become a priority direction of state policy.

Key words: economic interests of the state, economic security, transnational organized crime, counteraction, threat, transnational organized criminal groups, state of security.

